

Тези XXXII науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню університету, 14-16 березня, 2007. – с.229.

Ольга Савиченко

БІОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ У СПОРТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку психологічної науки велика увага приділяється вивченню та розвитку творчої, активної, успішної особистості. Дослідження механізмів та виділення шляхів досягнення успіху людиною в певному виді діяльності передбачає вивчення великої кількості психологічних особливостей цієї діяльності, зокрема індивідуальних та вікових особливостей мотивації. Ми використали контент-аналітичний та біографічний методи для вивчення особливостей мотивації досягнення відомих спортсменів та психологічних особливостей досягнення ними життєвого успіху.

Вивчення біографій спортсменів-професіоналів дозволило виділити основні та найважливіші етапи їх життєвого шляху. Аналіз біографій відомих спортсменів показав, що обов'язковою умовою досягнення життєвого успіху в у спорті є наявність *переломного етапу* в житті спортсмена, який може бути пов'язаний з важливими стартами, з досягненням великого успіху, з перебуванням на піку спортивної форми, з завершенням кар'єри. Характерними особливостями мотивації досягнення на цих етапах є задоволення потреби в досягненні через високу активність, очікування та наполегливість в досягненні успіху; особливого значення набуває роль тренера, його підтримка, заохочення та віра у позитивний результат. Суттєвою ознакою переломного етапу у спорті є постійне чергування успіхів та невдач, які спортсменом-професіоналом сприймаються як нетипові та свідчать про невизначеність майбутніх подій.

Іншим важливим етапом, який вплинув на розвиток здібностей та досягнення життєвого успіху спортсменами-професіоналами є *дитинство та перші кроки у спорті*. Здібну до спорту дитину відрізняють висока потреба в досягненні успіху, яка підкріплюється високою активністю та конкретними діями для досягнення мети, проміжні об'єктивні та суб'єктивні успіхи, підтримка з боку оточуючих (здебільшого, тренера та батьків) та як наслідок – успіх на перших серйозних змаганнях. Цікавим є той факт, що суб'єктивно першими визнаються ті змагання, де відбувся перший успіх, а не ті, які реально були першими.

Значну частину автобіографічних творів відомих спортсменів займає опис етапів *спадку спортивних успіхів, втрати здібностей, зниження результативності*. Аналіз структури мотивації досягнення на цих етапах вказує на вирішальні мотиваційні фактори зниження спортивних успіхів. Так, поряд із потребою в досягненні успіху та активністю, спрямованою на її задоволення з'являються потреба в уникненні невдачі та відповідний вид активності. Причому, потреба та активність, спрямовані на уникнення невдачі є домінуючими і спонукаючими до діяльності, в той час як потреба в досягненні успіху функціонує як залишкова реакція з попередніх етапів. Негативний емоційний стан, відсутність задоволення від діяльності підсилюють домінування мотиву в уникненні невдачі на завершальних етапах спортивного шляху.

Аналізуючи *соціальні фактори* розвитку мотивації досягнення у спортивній діяльності та вплив соціального оточення на досягнення спортсменів, відмітимо, що найбільш значимим і впливовим для спортсменів є підтримка і похвала тренера, а критика і негативне ставлення від колег.

Серед *загальних закономірностей* розвитку мотивації досягнення як фактору досягнення успіху у спорті слід виділити такі:

- Досягнення успіху і розвиток здібностей у спорті суб'єктивно сприймаються спортсменами як поєднання високої активності, спрямованої на досягнення, різностороннього впливу соціального середовища та проміжних результатів діяльності.
- Для спортсменів-професіоналів підтримка є важливою лише як визнання вболівальників, а критика і засудження як поради для вдосконалення від колег та інших фахівців.
- Цікавим видається той факт, що потреба в досягненні та очікування успіху у діяльності є важливою лише на ранніх етапах занять спортом, з часом більшої ваги набуває прояв активності та соціальні аспекти включення в цей вид діяльності.
- Досвідчені спортсмени в оцінці себе та інших керуються конкретними результатами діяльності а не особистими симпатіями чи загальною оцінкою діяльності.

Виділені особливості мотивації досягнення видатних спортсменів характеризують етапи досягнення ними успіху у спорті та суттєво вплинули на їх спортивний результат.